

УДК 316.362.7:378.091.8

Доброніченко М. С.

група 5112м, Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова (Миколаїв), devilmlatshiyss@gmail.com

Доброніченко О. М.

група 5112м, Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова (Миколаїв), devilmlatshiyss@gmail.com

Трибулькевич К. Г.

д-р пед. наук, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
(Миколаїв), tribulkevich@gmail.com

СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

У статті обговорюються результати дослідження психологічних особливостей студентських сімей. Виділено основні чинники готовності молоді до створення сім'ї. Охарактеризовано специфічні проблеми, з якими стикаються студентські сім'ї.

Ключові слова: сім'я, студентська сім'я, молода сім'я, сімейний конфлікт, українська родина, переваги студентської сім'ї.

The article discusses the results of research on the psychological characteristics of student families. The main factors of youth readiness for the creation of a family are highlighted. Specific problems faced by student families are described.

Key words: family, student family, young family, family conflict, Ukrainian family.

Сім'я – це гарант стабільності і послідовного розвитку суспільства, але водночас, і середовище, в якому дозрівають нелінійні процеси – формуються елементи нестабільності, які, як це не парадоксально, призводять суспільство до ще більшої стабільності.

Постановка проблеми. Вивчення сім'ї як соціального явища не втрачає актуальності, оскільки стан благополуччя сім'ї вказує на загальний стан справ в окремій державі. Україна опинилася один на один з демографічною кризою та соціально-економічними проблемами. Під загрозою перебуває інтелектуальний потенціал та моральність народу, причиною цього є різке зниження життєвого рівня сімей в Україні. За таких умов необхідним є дослідження проблем сучасної молоді сім'ї з метою пошуку ресурсів для подолання кризових явищ та надання фахової психологічної допомоги.

В даний час в українській суспільстві молоді люди почали відкладати народження дітей за соціальними, матеріальними та психологічними причинами.

Народжуваність в Україні знизилася до рівня, який не забезпечує простого відтворення породи, а основним методом регулювання народжуваності стало штучне переривання вагітності. Під загрозою знаходиться моральний та інтелектуальний потенціал народу, викликаний різким зниженням життєвого рівня надмірного кількості сімей в Україні. Проблеми сучасної студентської сім'ї вивчали: Авдеева Л., Багаутдинов А., Баландина Т., Вишнинецкая А., Капська А., Лагойда Н., Михайлова Л., Муратова Г. Проте питання не втрачає актуальності. Метою статті є аналіз результатів дослідження психологічних особливостей студентської сім'ї, визначення чинників готовності молоді до створення сім'ї.

Виклад основних досліджень. Проблема створення сім'ї у період навчання хвилює не одну тисячу студентів. Є думка серед молоді, що створення родини в університетські роки це – запорука до щасливого сімейного майбутнього. Проте, за офіційною статистикою, в останні роки скорочується кількість сімейних пар, де обоє – студенти. Повна студентська сім'я зустрічається тільки у 29,1% з 265 сімей [6].

Дослідження почнемо з визначення терміну «студентська сім'я». Звернемо увагу на результати нещодавніх наукових розвідок, об'єктом яких виступають студентські сім'ї. Так, Л. Авдеева студентською називає таку сім'ю, в якій обоє членів подружжя – студенти денного відділення ЗВО, тобто гомогенні за соціальним станом чоловік і дружина. Це молода сім'я, в якій подружжю не більше 28 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років [1]. Т. Баландина та Є. Зайцева, ведучи мову про студентську сім'ю, мають на увазі не тільки офіційно зареєстровані шлюби між студентами, але і незареєстроване співмешкання [3]. Л. Михайлова студентською сім'єю називає шлюбний союз, у якому хоча б один з його членів є студентом денного відділення вищого учбового закладу. Студентську сім'ю можна розглядати як різновид молоді сім'ї [7].

Отже, студентська сім'я – це складне соціальне утворення. Вона включає в себе різноманітні компоненти, пов'язані з фізіологічними процесами, психологічних наук, динамікою взаємовідносин, нормами і цінностями культури. Виходячи з цього, під «студентською сім'єю» ми розуміємо сім'ю, де один з подружжя або обоє вступають у будь-яку форму шлюбного союзу (офіційно зареєстрованого або фактичного).

Важливим аспектом даної проблеми є той фактор, що змінилося ставлення до студентським сім'ям з боку батьків, громадських організацій та адміністрації навчальних закладів. Воно стало більш терпимим. Ставлення до шлюбу і сімейного життя змінилось і у самих студентів.

Правильні і гнучкі відносини затверджуються, на жаль, коли молоде подружжя зробили досить помилок і їм доводиться визнавати, що вони діяли нерозсудливо. Таке усвідомлення приходить з досвідом, а іноді і пізно, коли шлюб вже не можна врятувати. Тому дуже важливо на першому етапі подружнього життя знайти те взаєморозуміння, яке потрібно для подальшого

нормального життя, виробити таку ефективну стратегію поведінки в складних ситуаціях, яка буде допомагати в адаптації подружжя до сімейного життя.

Готовність молоді до створення сім'ї, можна виділити цілий ряд чинників: омолодження шлюбів, недостатня економічна і соціальна захищеність, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу, раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною незрілістю, небажанням мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє. Значне погіршення матеріально-побутового становища переважної більшості населення України не сприяє формуванню готовності до сімейного життя: збільшується кількість розлучень, у тому числі з ініціативи жінок, внаслідок чого зростає кількість неповних сімей і дітей, які виховуються без одного з батьків та зростає чисельність позашлюбних дітей, девальвується сама цінність сім'ї та глибокі почуття, на яких ґрунтуються міцні шлюбні відносини [5].

Дослідження показують, що уявлення молоді щодо власної сім'ї нерозривно пов'язані з народженням та вихованням дітей. Відповідно, необхідними передумовами для укладання шлюбу є економічна спроможність та незалежність, готовність узяти на себе відповідальність за виховання та розвиток дітей, наявність додаткових обов'язків, до чого молодь, зокрема студентська, не завжди готова. Це підтверджують і дані досліджень. Так, серед найбільш значимих причин створення сім'ї для молодих українців є такі, як народження та виховання дітей (72,5%), а також проживання разом з близькою людиною (64,8%). Меншої ваги при укладенні шлюбу набувають фактори уникнення самотності, легалізації сексуальних стосунків, покращення матеріального становища та організації дозвілля. Опитування студентської молоді показало, що лише 0,1% від загальної кількості респондентів відповіли, що не хочуть мати дітей. У той час традиційні уявлення про сім'ю з двома дітьми відтворені у відповідях більшості студентів (60,7%).

Труднощі у вирішенні проблем, можуть призвести до конфліктів у шлюбно-сімейній взаємодії, погіршення здоров'я, зменшення народжуваності, збільшення матерів-одиночок. Виходячи з цього, виділимо основні психологічні причини конфліктів у студентських сім'ях: розбіжність ціннісних ієрархій у подружжя: протиріччя в цій сфері не завжди виявляються в повсякденному житті, але антагонізм ціннісних установок, зазвичай, стає очевидним ще в період «спроб»; різні погляди на сімейні цінності, тобто, установки подружжя з приводу того, для чого існує сім'я; відсутність комунікативних навичок: просте невміння домовлятися, шукати компромісні варіанти вирішення загальної проблеми. Створює серйозні психологічні проблеми і процес фізіологічної, сексуальної адаптації молодих партнерів. Також, на виникнення сімейних конфліктів впливають особистісні особливості, такі як властивості темпераменту, риси характеру, адекватність самооцінки. Таким чином, молода студентська сім'я більшою мірою, ніж зрілі сім'ї потребує допомоги суспільства і держави, в створенні умов для реалізації найважливіших функцій: забезпечення відтворення фізично здорового і психічно повноцінного потомства, задоволення особистих інтересів кожного члена сім'ї. Виходячи, з усього перерахованого вище можна зробити наступний висновок, що конфлікти в студентських сім'ях часто залежать від несхожості

темпераментів, не до кінця сформованою особистості одного з подружжя, неадекватної самооцінки і відсутність конструктивних навичок [4].

Вирішенню соціально-психологічних проблем сім'ї сприяє знання основ сімейної поведінки, уміння планувати своє сімейне життя, передбачити розбіжності, які можуть виникнути в шлюбі. Необхідність матеріально-побутової адаптації вимагає узгодження прав і обов'язків подружжя у виконанні домашніх обов'язків, створення певної моделі розподілу сімейного бюджету.

У студентській сім'ї спільність діяльності (навчання у ЗВО) диктує і специфічний розподіл домашніх обов'язків між шлюбними партнерами. Активне включення їх обох в господарську діяльність родини дозволить їм не тільки налагодити побут, а й успішно освоїти сімейні ролі.

Від того, наскільки успішно шлюбні партнери усвідомили і освоїли свої ролі в родині в дошлюбний період і на початковому етапі сімейного життя, залежить успіх адаптації і на наступному етапі, коли в родині народжується дитина. Це найбільш складний період у розвитку подружніх відносин, пов'язаний з різкою зміною всього способу життя. У молодого подружжя, особливо студентів, різко скорочується обсяг вільного часу, зростають психологічні навантаження, збільшуються грошові витрати. Очевидно, що в цей період студентським сім'ям особливо потрібна увага з боку суспільства, а саме – з боку адміністрації та громадських організації ЗВО та близьких родичів. Ці заходи сприятимуть успішному функціонуванню студентської сім'ї та, безумовно, внесуть позитивний внесок в стабілізацію сімейних відносин.

Переваги студентської сім'ї. Але, незважаючи на проблеми студентських сімей, ми можемо виділити і цілу низку їх переваг. Так, молодість (а значить, і студентські роки) – це найкращий з фізіологічної та психологічної точок зору час для укладення шлюбу і народження первістка, а шлюб – це завжди краща альтернатива позашлюбним інтимним зв'язкам, які достатньо розповсюджені в молодіжному середовищі. Крім того, сімейний стан позитивно впливає і на ціннісні орієнтації студента, сприяє розвитку інтелектуальних і соціальних потреб. Студентській сім'ї властива висока стійкість та адаптованість, адже спільність інтересів і звичок – це стрижень студентських шлюбно-сімейних стосунків. Безумовною перевагою є і те, що молодим батькам значно легше знайти спільну мову зі своїми дітьми, ніж батькам старшого віку.

Висновки. Визначимо кілька специфічних проблем, характерних для більшості студентських сімей: низький грошовий дохід; труднощі поєднання навчання і сімейних зобов'язань; труднощі, пов'язані з народженням і вихованням дітей: нікому доглядати за дитиною під час навчання; невеликі можливості для приробітку.

У числі найближчих життєвих планів у студентських сімей важливе місце займає народження дитини. З появою дитини родина вступає в новий, більш відповідальний етап розвитку. Але, різні дослідження показують, що певна частина молодят, іноді всупереч інтересам своєї родини, відкладають народження первістка через матеріальну скруту (далеко не всі з них отримують матеріальну допомогу від батьків, багатьом сімейним студентам доводиться підробляти в «вільний час», іншим – переходити на заочне відділення, або взагалі на якийсь час (а іноді назовсім) відкладати навчання). Приблизно в

половині випадків відкладання народження дитини мотивується труднощами у вирішенні житлового питання.

У сімейних студентів, які вже мають дітей, одним з головних питань є «Де і з ким залишити дитину під час занять?».

Більшість ЗВО не мають своїх садів і ясел. У менш половини студентських сімей діти відвідують дошкільні установи, у 30% – мати перебуває у відпустці по догляду за дитиною.

Іншою, основною проблемою є нестача вільного часу.

Відзначається, що з появою дитини подружжя менше часу приділяють одне одному, у більшості сімей немає часу для частих зустрічей і спілкування з друзями.

Також, в числі проблем, виділених студентами-батьками, є те, що багато хто з них мало поінформовані про допомогу, що надаються державою і ЗВО родинам, які мають дітей.

Труднощі в вирішенні зазначених вище проблем, можуть привести до конфліктів в сім'ї, погіршення здоров'я студентських сімей, зменшення народжуваності, збільшення матерів-одиначок, зростанням кількості відмов від дітей, тобто до втрати сім'єю своїх основних функцій. Для уникнення таких наслідків у сучасному суспільстві потрібна злагоджена система заходів соціальної підтримки студентських сімей, надання допомоги їм як з боку держави, так і з боку адміністрації ЗВО, громадських організацій. Важливу роль при цьому мають відігравати самі студентські сім'ї. Зацікавленість та ініціативність у вирішенні проблем, бажання і вміння облаштовувати свій побут у значній мірі сприятиме успішному функціонуванню сім'ї студента.

Список використаних джерел

1. Авдеева Л. Психолого-педагогическое сопровождение студенческой семьи: автореф. дис. ...канд. пед. наук. Астрахань, 2009. 25 с.
2. Багаутдинов А. М., Сафина Л. З. Современная студенческая семья как объект социологического исследования. *Вестник Башкирского университета*. 2013. Т. 15. С. 1282–1284.
3. Баландина Т. Ю., Зайцева Е. В. Студенческая семья как экономическая категория. *Вестник УРФУ. Серия. Экономика и управление*. 2006. № 9. С. 175.
4. Вишневская А. Психологических проблемы студенческой семьи. *Актуальные вопросы современной психологии*. Челябинск: Два комсомольца, 2015. С. 46–48.
5. Капська А. Й. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення. Київ: ДЦССМ, 2006. 184 с.
6. Лагойда Н. Г. Современная студенческая семья: особенности и проблемы функционирования. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2009. № 5. С. 248–255.
7. Михайлова Л. М. Основні напрямки соціально-педагогічної роботи зі студентськими сім'ями. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2012. № 3. С. 74–79.
8. Муратова Г. М. Студенческая семья в условиях системных изменений российского общества: автореф. дис. ...канд. соц. наук. Москва, 2011. 28 с.

